

AES RUDE S RTA LJUBLJANA

Autor ukratko objašnjava podrijetlo brončanih komada poznatih pod nazivom aes rude kao predmonetarni novac Rimskoga Carstva. S obzirom na trgovinu širom jadranskoga kruga, dio se tog materijala zadržao i na našem području, točnije u Ljubačkom zaljevu.

Ljubačko područje nalazi se oko osamnaest kilometara sjeverno od Zadra. Današnje mjesto nalazi se tik uz more, tvoreći naselje oko Ljubačkoga zaljeva. Cijeli je kraj naseljen od prapovijesti. Prva naseobina nalazila se na Ljubačkom rtu odnosno rtu Ljubljana, koji se od glavne ceste prema Ražancu pruža oko 4500 metara u more. Tamo su poznate prapovijesne nekropole (tumuli) iz ilirskoga doba, koje je istraživao prof. dr. sc. Šime Batović. Iako to nije dovoljno istraženo područje, vidljivo je da su na rtu, koji je bogat travom, egzistirale barem dvije naseobine. Rt mijenja visinu prema svojem kraju te završava na koti od oko osamdeset metara pa se upravo na tom mjestu nalazila glavna naseobina, koja je trajala sve do turskih osvajanja. Brojni su slučajni nalazi s toga područja zbog ispiranja terena nakon obilnih kiša.

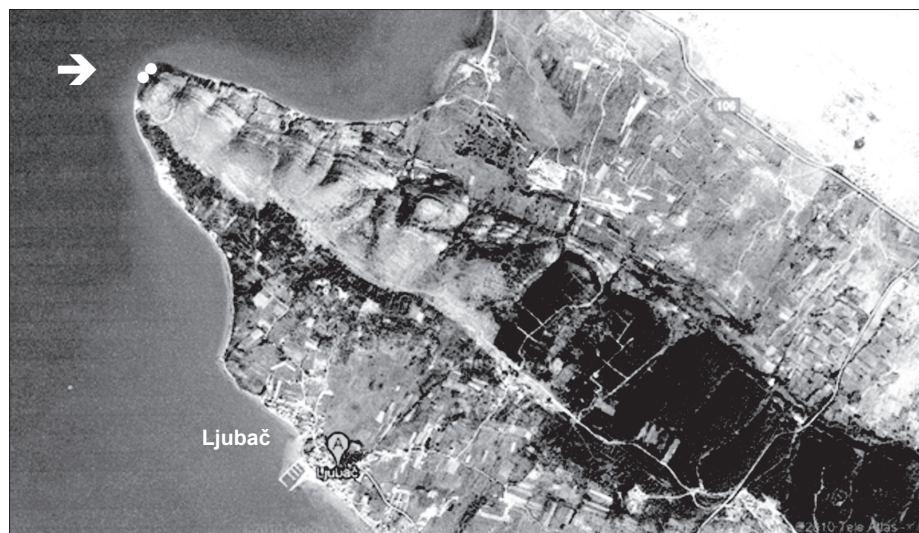
Rt Ljubljana odnosno Ljubački rt

Ljubački rt ili rt Ljubljana (*Liube, Lube, Juba*) naseljen je bio i u rimsko doba. Zanimljiv je i morski položaj Ljubljane. Naime, nalazi se na morskom putu između Nina (*Aenona*) i Starigrada (*Argyrunum*). Budući da su ta dva grada bila municipalna središta, bila je važna i komunikacija između njih. Najopsežnija i najkvalitetnija arheološka istraživanja na području Ljupča proveo je arheolog Šime Batović sa suradnicima. On je svojim istraživanjima pridonio tome da se Ljubač uvrsti među naša najpoznatija arheološka nalazišta iz željeznoga doba. Godine 1987. izvedeno je pokusno sondiranje groblja ilirskoga plemena Liburna na položaju Podvenac, na dijelu nazvanom Ljubačka kosa, nazvanom tako prema Ljupču, kojem i pripada njezin sjeverozapadni dio. Sjeveroistočno područje te kose, s gradinom Venac i dijelom groblja, pripada sjevernijem selu Rtini. To zanimljivo groblje iz željeznoga doba smješteno je na izdvojenoj zaravni kose, na površini oko 300 x 150 m. Omeđeno je suhozidnim bedemom i podijeljeno na tri pravokutna dijela, što se jasno opaža na površini. Na sjeveroistočnom dijelu te zaravni vidi se nekoliko grobnih humaka od kamena i zemlje, kakvih u dužini 4-5 km ima mnogo (više od stotinu), uz sedam gradinskih naselja na toj kosi od Podvršja do krajnjega sjeverozapadnoga rta, s gradinom Ljubljanom prema Pagu. To je groblje već odavno poznato jer su neki grobovi bili lako uočljivi, a pojedini su se predmeti mogli naći i na površini. U doba rimske vladavine, prije oko 2000 do 1500 godina, Ljubački kraj bio je naseljen, o čemu svjedoče i brojni nalazi iz toga doba, a koji se najvećim dijelom čuvaju u Arheološkom muzeju u Zadru. Rt mijenja visinu prema svojem kraju te završava na koti od oko osamdeset metara pa se upravo na tom mjestu nalazila glavna naseobina, koja je trajala sve do turskih osvajanja. Brojni su slučajni nalazi s toga područja zbog ispiranja terena nakon obilnih kiša. Naime, pogledom s morske obale prema gore vidi se kako se ispire i odranja dio zemlje, koji katkad nosi artefakte iz raznih povijesnih

razdoblja. Iako je teren nepristupačan, ljudi katkad morskom stranom dopru do podnožja kastruma u potrazi za školjkama te uz more pronalaze brončane ostatke.

Žiteljima Ljubljane u trgovini nije bio bitan samo novac u obliku kovanice. Također su pretapali kovanice u kalupe te tako dobivali potrebnu kovinu. Postoje slučajni nalazi djelomično istopljenih kovanica koje se nalaze u privatnim zbirka. Za ovu priliku nisam dobio dopuštenje da ih fotografiram. Vjerojatno im je bio draži oblik novca *aes rude* jer je bila bitna samo kovina koju su dalje prerađivali za svoje potrebe

Vremensko određivanje tih nalaza može se uklopiti u povijesne događaje prije stavljanja istočne obale Jadrana pod rimski nadzor iako *aes rude* kao platežno sredstvo Iliri rabe i kasnije. Sempronije Tuditan (C. Sempronius Tuditanus, 129. pr. Kr.) ratovao je protiv Japoda i Histra te je u sklopu tih akcija natjerao Liburne da prestanu napadati njegove opskrbe brodove. Budući da nalazi obuhvaćaju razdoblje prije Tuditanova pohoda, zaključuje se da je već tada taj novac bio u optjecaju na tom području. S obzirom na ostave rimskoga republikanskoga novca koje su pronalazene na područjima Istre, Like i Kvarnera, logično je da se dio toga materijala nalazi na području Ljubljane jer je ona bila komunikacijski važna u to doba. Ovaj nalaz iz Ljubljane može se usporediti s ostavama iz Mazina (uz novac pronađeni su *aes rude*, *aes signatum* i amorfni komadi bronze), Osora i Obrovca.

Rt Ljubljana iznad Ljupča s označenim mjestom nalaza.
Bijele točke označuju mjesto nalaza *aes rude*

Aes rude

Došavši u podnožje Venca, mještani Ražanca P. Kožul 2008. godine pronašao je šest komada *aes rude*. Godine 2009. sve sam te komade otkupio od njega te se sad nalaze u mojoj privatnoj zbirci. Lociranje nalaza *in situ* ne može se odrediti jer su se odronili s oko 80 metara visine. Uz ove nalaze jako se često pojavljuju grumeni troske

nastali nakon topljenja kovine te grumeni jako korodiranoga željeza. Može se pretpostaviti (iako nesigurno) da se u neko doba blizu ruba vrha nalazila i topionica kovine. Svi pronađeni primjerci *aes rude* zadržali su iznimno kvalitetnu i konzistentnu zelenu boju, vjerojatno zato što su pronađeni netom nakon odranjanja s vrha Venca.

Aes 1.

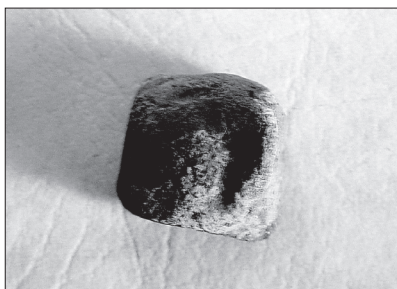
Materijal: sirova bronca, tip “a zolla” – grumen zemlje
Masa: 196,9 g, što odgovara približno masi 6 libralnih unci
Duljina: 45,07 mm
Promjer: 32,65 mm

Aes 2.

Materijal: sirova bronca, tip “a zolla” - grumen zemlje
Masa: 48,2 g, što odgovara približno masi 1½ libralne unce
Duljina: 31,21 mm
Promjer: 18,63 mm

Aes 3.

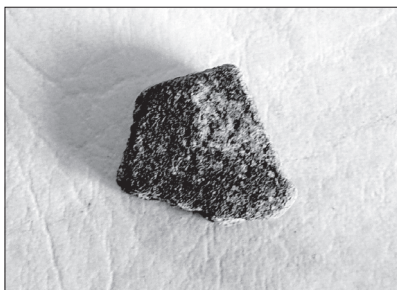
Materijal: sirova bronca

Masa: 27,5 g, što odgovara masi 5/6 libralne unce

Duljina: 19,9 mm

Promjer: 15,4 mm

Aes 4.

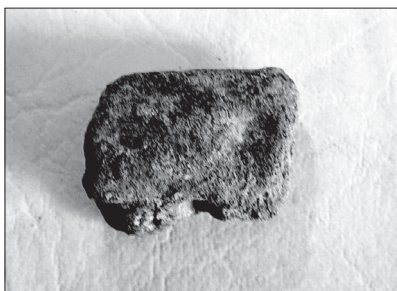
Materijal: sirova bronca

Masa: 13,2 g, što odgovara masi 2/5 libralne unce

Duljina: 21,2 mm

Debljina: 6,46 mm

Aes 5.

Materijal: sirova bronca

Masa: 22,7 g, što odgovara masi 7/10 libralne unce

Duljina: 24,06 mm

Debljina: 9,56 mm

Aes 6.

Materijal: sirova bronca

Masa: 15,9 g, što odgovara masi ½ libralne unce

Duljina: 30,12 mm

Debljina: 4,2 mm

Četiri primjeraka *aes rude* grumenastog su oblika te bi se mogli svrstati u tip “grumen zemlje”. Dva su primjerka pločasta. Vaganjem i preračunavanjem metričkih jedinica u unce vidi se da svi komadi, uz mali otklon, pripadaju *libralnom* mjernom sustavu. Može se pretpostaviti da će se s vremenom nakon ispiranja terena jakim kišama, do mora odroniti još koji brončani komad jer je život na vrhu rta Venac/Ljubljana trajao sve do dolaska Turaka.

Literatura

1. Artemide aste: Asta 14 aprile 2007, San Marino, 2007.
2. *Albert, Rainer*; Die Münzen der Römischen Republik, Battenberg, 2003.
3. *Bonačić Mandinić, Maja*, Revizija ostave iz Zasioka, Numizmatičke vijesti, 42., 1989.
4. *Duca, Domenico*, Od sirove bronce do eura, Nova Diplomacija, lipanj 2008.
5. *Duca, Domenico*, Rimski republikanski novac iz privatne zadarske zbirke, Numizmatičke vijesti, 59., 2006.
6. *Dukat, Z. i Mirnik, I.*, Skupni nalaz rimskog republikanskog novca iz Osora, Zagreb, 1982.
7. *Kos, Peter*; Leksikon antičke numizmatike, Zagreb, 1998.
8. Opća enciklopedija JLZ, Zagreb, 1981.
9. *Petricioli, Ivo*, Castrum Liube, Split, 1983.